

Moens Jan
06/11472

2006/11472

DE GROOTE KOEN & MOENS JAN

Buiten de Kapellepoort van de stad Aalst. Archeologisch onderzoek in de Albert Liénartstraat (O.-VI.)

Voorafgaand aan de geplande aanleg van collectoren in de A. Liénartstraat kon het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed einde 2006 (20 november-14 december) een kort archeologisch onderzoek verrichten.

Een aantal redenen verantwoordde een vooronderzoek in deze zone, die oorspronkelijk gelegen was buiten de middeleeuwse stad. Iconografische en geschreven bronnen situeren de oudste bidplaats van de stad in de as van de huidige A. Liénartstraat. Op de gronden oorspronkelijk toebehorend aan de abdij van Lobbes zou in de 8ste-eeuw de Cella St. Ursuari opgericht worden. Het is de oorsprong van de naam Kapellestraat (momenteel Zwarte Zusterstraat), de straat binnen de stadsmuren die liep naar de Kapellepoort en leidde naar deze eerste kapel. Uit deze St. Ursmaruskapel zou een Benedictijnenklooster groeien. De schaarse historische bronnen berichtten over een aantal verwoestingen van het complex in de loop van de geschiedenis. De legers van Willem Clito legden in de 12de eeuw het klooster in puin waarna Iwein van Aalst kapel en kloostergebouwen liet heropbouwen. In 1268 zou Margareta van Constantinopel het kloostercomplex en de bijhorende gronden afstaan aan de Broeders Wilhelmiën, ook Sterheren genoemd. In de loop van de 14de eeuw zou het klooster tweemaal door de Gentenaars vernield worden. Als gevolg hiervan zochten de Wilhelmiën, een veiliger onderkomen binnen de stadsmuren en vestigden zij zich op het eind van de huidige Pontstraat. Bij het beleg van 1452, opnieuw door de Gentenaars, zou de door de bevolking heropgebouwde kapel definitief verdwijnen. Toch staat nog zowel op de stadsplattegrond van Van Deventer (1540-1575) (fig.1) als op deze van Hoogenbergh (1576) de St. Ursmaruskapel afgebeeld.

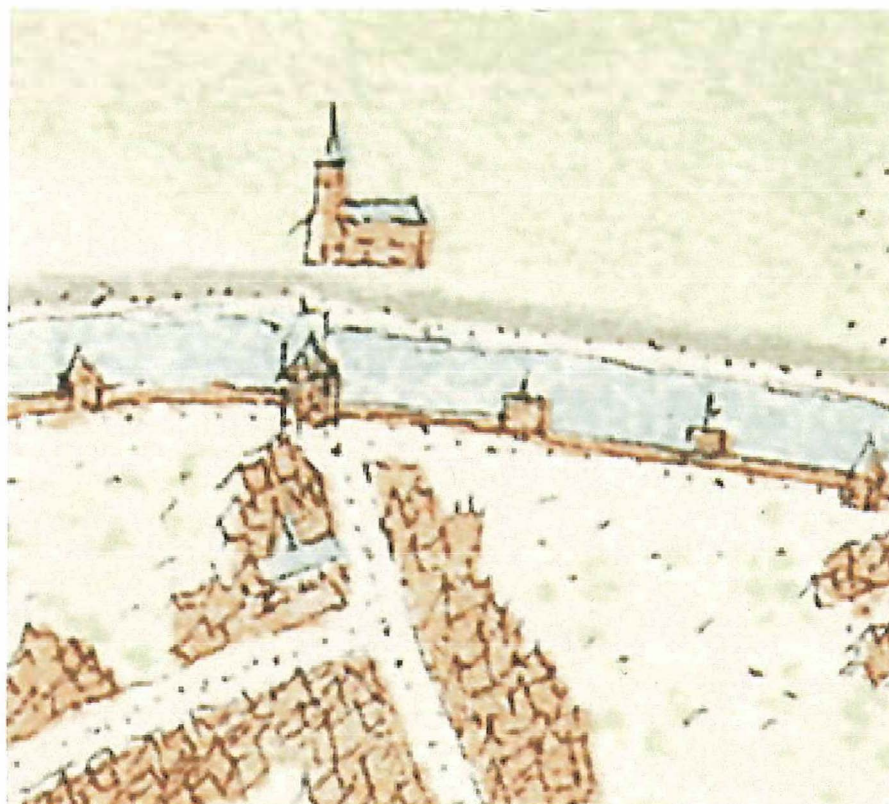
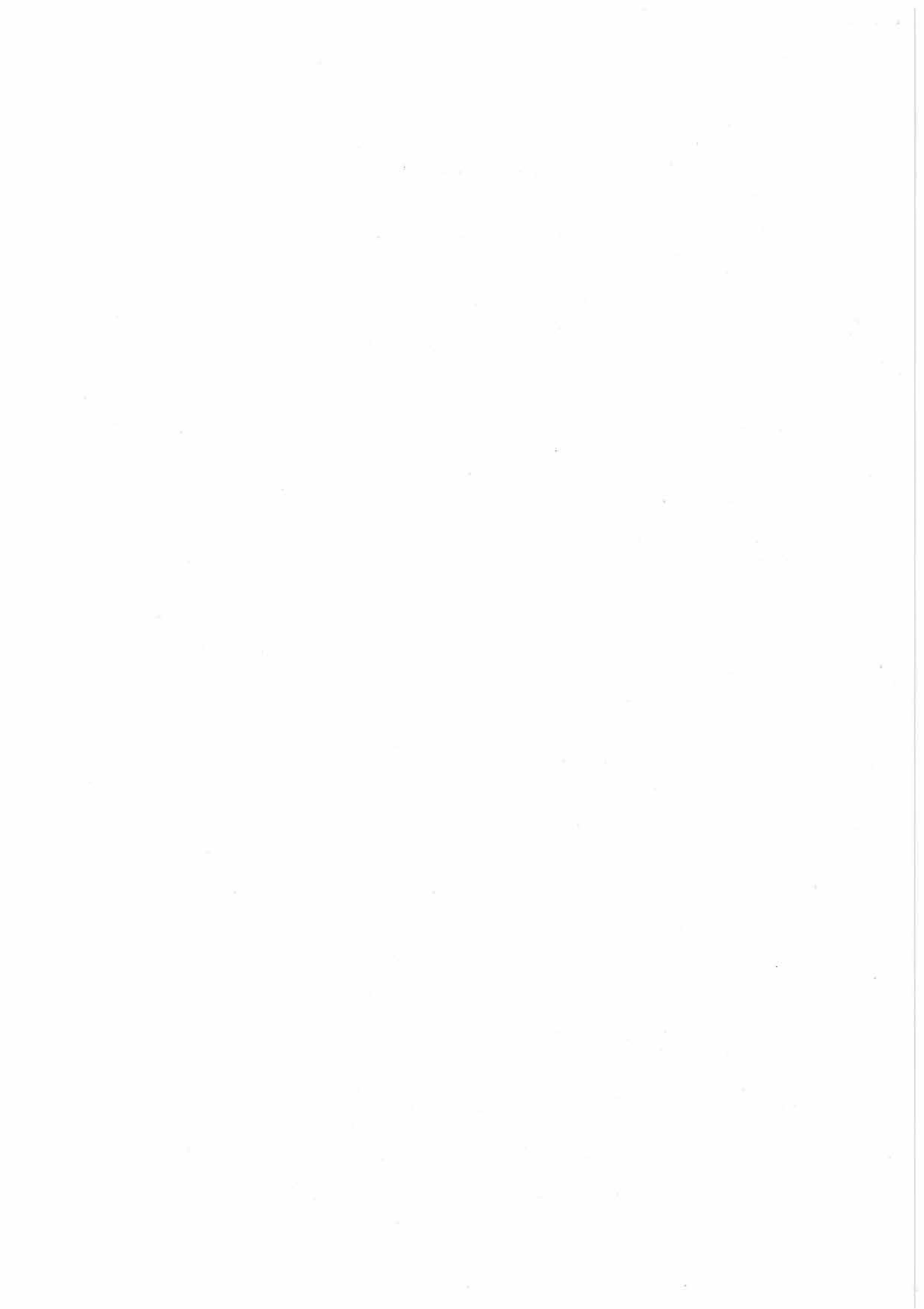

Fig.1 Voorstelling van de St. Ursmaruskapel op het plan van Van Deventer

Een tweede argument om deze straat aan een archeologisch onderzoek te onderwerpen was het feit dat de zone buiten de Kapellepoort vanaf de late middeleeuwen dienst deed als pestkerkhof en er op deze plaats tot in het begin van de 19de eeuw begraven werd. Ten derde bood dit onderzoek bovendien de kans om meer inzicht te krijgen in de situering en afmetingen van de laatmiddeleeuwse stadsgracht en van het bastion dat hier op het eind van de 16de eeuw is aangelegd.

Aan de oostzijde van de centrale as van de straat werden 3 sleuven uitgegraven (sleuf I: 7,80 x 2,75 m; sleuf II: 8 x 2 m en sleuf III: 15,80 x 2 m). Het oudste aangesneden spoor (sleuf I) betreft een 0,70 m brede, NW-ZO verlopende greppel die op basis van het materiaal in de Romeinse periode moet gesitueerd worden. Naast een hoeveelheid Gallo-Romeinse ceramiek bevatte de vulling vrij veel imbrex- en tegulafragmenten. Het aardewerk wijst op een datering in de 2de of 3de eeuw. Dit is nog maar de tweede vondst van (beperkte) Romeinse sporen in de stad Aalst.

In een aantal stadsrekeningen wordt de zone buiten de Kapellepoort het *Kapelleveld*, *Sint Ursmaarsmeersch* of *Guillelmietenmeersch* geheten. In alle sleuven werd een vrij homogene grijsbruine licht lemige zandlaag aangesneden die bodemkundig als landbouw of weilandgrond kon geïnterpreteerd worden. In sleuf I dekte deze cultuurlaag een grafkuil met kistbegrafing af die op basis van deze relatieve chronologie wellicht in verband moet gebracht worden met de laatmiddeleeuwse fase van het klooster op deze plaats. Van die inhumaties in genagelde kisten, die opvallend in een smalle strook gegroepeerd zaten, was het stratigrafisch verband niet bewaard. De overige kistbegraveningen zitten door deze weilandlaag gegraven en behoren vermoedelijk tot de begravingen van het pestkerkhof. C14-onderzoek op het menselijk botmateriaal zal een nauwkeuriger datering moeten toelaten (fig.2).

Fig.2 Een aantal inhumaties die verband houden met het pestkerkhof

Om te controleren of de oude perceelsaflijning op het kadaster van Popp (ca. 1860), parallel aan de huidige Wallenring, het relict zou weergeven van de middeleeuwse stadsgracht werd sleuf II uitgezet. In het zuidelijk deel van deze onderzoekssleuf werd een steile uitgraving vastgesteld die mogelijk als de buitenrand van de stadsgracht kan geïnterpreteerd worden. Dit zou betekenen dat de maximale breedte van de verdedigingsgracht ongeveer 35 m bedroeg.

In de meest noordelijke sleuf, het dichtsbij het Stationsplein (sleuf III), zat de NW-ZO verlopende binnenrand van de 16de-eeuwse bastionsgracht. Wanneer we deze grens overbrengen op het primitief kadaster (ca. 1860) dan kunnen we vaststellen dat de aflijning van dit verdedigingselement op het kadasterplan de aftekening van de buitenzijde van de bastionsgracht weergeeft. In oorsprong zal deze gracht daarom zo'n 20 tot 25 m breed geweest zijn. Vanaf de binnenzijde van het bastion vertoont de gracht een zacht aflopend profiel waarvan de bodem tot ongeveer 2,40 m onder het huidige straatniveau reikt. In de opvullingspakketten na opgave van dit verdedigingswerk zat een kuil gegraven voor de begraving van een paardenkreng. De definitieve egalisering van het terrein met vrij puinrijke pakketten moet in verband gebracht worden met de oprichting op deze plaats van de kazerne der Gidsen in 1836.

